

2. Kadyrus, I. G., Moiseyev, N. R., Terenkov, D. D. (2024). Content and components of the marketing and sales policy of the enterprise. *Agrosvit* No. 23. P. 165–171. DOI: 10.32702/2306-6792.2024.23.165. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/5196/5242> (access date: 01.12.2024)

3. Zhovkovska, T. T. (2012). Marketing tools for influencing consumer behavior (market research of food industry enterprises). *Innovative Economy*. 2012. No. 10. P. 195–198.

4. Sheremet'eva, O. V., Gavrilyuk, O. I. (2016). Management of sales activities of enterprises-subjects of the zed in modern conditions. *Effective economy* No. 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4732> (access date: 01.12.2024)

5. Kulinyak, I. Ya., Koshyk, O. V. (2015). Sales of goods and services: essence and factors of influence. *Global and national problems of the economy*. 2015. No. 4. P. 464–468.

6. Bryukhovetska, N. Yu., Dutova, N. V. (2013). Management of sales of products of metallurgical enterprises using electronic trading platforms: monograph. Donetsk: DNU, 2013. 160 p.

Стаття надійшла 12.11.2025; прийнята до друку 17.03.2026 року

DOI 10.33111/vz_kneu.42.26.01.32.222.228

ISSN printed: 2415-850X; online: 2415-8518.

УДК 336.77:334.012.64(477)

Медко Михайло Богданович

PhD кафедри банківської справи та страхування,
КНЕУ імені Вадима Гетьмана, Київ, Україна
e-mail: medkomykhailo@gmail.com
ORCID: 0000-0002-7067-3038
+380506686806

ТРАНСФОРМАЦІЯ АРХІТЕКТУРИ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДЬНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ

Mykhailo Medko

PhD student of the department of banking and insurance
KNEU named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine
e-mail: medkomykhailo@gmail.com
ORCID: 0000-0002-7067-3038

TRANSFORMATION OF THE ARCHITECTURE OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISE LENDING IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF WAR AND RECONSTRUCTION

Анотація. У статті досліджено трансформацію архітектури кредитування малого та середнього бізнесу (МСБ) в Україні в умовах повномасштабної війни та переходу до економічного відновлення. Актуальність теми зумовлена зростанням ролі МСБ як ключового драйвера економічної стійкості, загостренням кредитних ризиків у банківському секторі, порушенням традиційних каналів фінансування та необхідністю формування ефективної моделі ресурсного забезпечення підприємництва в умовах високої невизначеності та післякризової трансформації економіки. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні концепції кредитування МСБ як трансформованої фінансової архітектури та визначенні напрямів її вдосконалення з урахуванням викликів воєнного та поствоєнного періодів. У статті

запропоновано підхід до трактування кредитування МСБ не як сукупності окремих банківських продуктів чи державних програм, а як багаторівневої інституційної системи взаємодії банківського сектору, держави, міжнародних фінансових інституцій, альтернативних джерел фінансування та самих суб'єктів підприємництва. Проведено аналіз ключових ефектів воєнних умов, серед яких: зростання кредитних ризиків, погіршення якості заставного забезпечення, підвищення невизначеності грошових потоків, а також територіальна та галузева асиметрія доступу до фінансових ресурсів. Встановлено фрагментарність чинної моделі кредитування, її значну залежність від компенсаційних механізмів (зокрема державної програми «5–7–9 %»), а також недостатній розвиток небанківських інструментів фінансування, таких як лізинг і факторинг. Доведено, що ефективність функціонування системи кредитування МСБ визначається якістю розподілу ризиків між учасниками, рівнем інституційної узгодженості та здатністю системи адаптуватися до посткризових викликів. Запропоновано підхід до розгляду цієї системи як трансформованої фінансової архітектури, що потребує комплексної перебудови. Обґрунтовано напрями вдосконалення, зокрема перехід до селективної гарантійно-посередницької моделі кредитування, розвиток альтернативних джерел фінансування, активізацію цифровізації фінансових процесів, а також концентрацію ресурсів на підтримці пріоритетних секторів економічного відновлення. Встановлено, що реалізація запропонованих змін сприятиме підвищенню ефективності фінансового посередництва, зниженню системних ризиків та зміцненню фінансової стійкості банківського сектору в умовах відновлення економіки України.

Ключові слова: МСБ, кредитування, фінансова архітектура, державні програми, гарантії, лізинг, факторинг, воєнне відновлення, НБУ.

Abstract. *The article examines the transformation of the lending architecture for small and medium-sized enterprises (SMEs) in Ukraine under the conditions of full-scale war and the transition to economic recovery. The relevance of the study is driven by the growing role of SMEs as a key driver of economic resilience, the intensification of credit risks in the banking sector, the disruption of traditional financing channels, and the need to develop an effective model for resource provision to businesses under conditions of heightened uncertainty and post-crisis economic transformation.*

The objective of the study is to substantiate the concept of SME lending as a transformed financial architecture and to identify key directions for its improvement, taking into account the challenges of wartime and post-war periods. The paper proposes an approach to interpreting SME lending not as a set of individual banking products or government programs, but as a multi-level institutional system of interaction between the banking sector, the state, international financial institutions, alternative sources of financing, and business entities themselves. The study analyzes the key effects of wartime conditions, including increased credit risks, deterioration in collateral quality, heightened uncertainty of cash flows, as well as territorial and sectoral asymmetry in access to financial resources. It identifies the fragmented nature of the current lending model, its significant dependence on compensatory mechanisms (in particular, the «5–7–9 %» state program), and the underdevelopment of non-bank financial instruments such as leasing and factoring. It is demonstrated that the effectiveness of the SME lending system is determined by the quality of risk allocation among participants, the level of institutional coordination, and the system's ability to adapt to post-crisis challenges. The paper proposes to consider this system as a transformed financial architecture that requires comprehensive restructuring. Key directions for improvement are substantiated, including the transition to a selective, guarantee-based intermediation model, the development of alternative financing sources, the intensification of digitalization in financial processes, and the concentration of resources on priority sectors of economic recovery. It is concluded that the implementation of these measures will enhance the efficiency of financial intermediation, reduce systemic risks, and strengthen the financial stability of the banking sector in the context of Ukraine's economic recovery.

Key words: SMEs, lending, financial architecture, government programs, guarantees, leasing, factoring, wartime recovery, National Bank of Ukraine.

JEL codes: G21, H12, H81

Постановка проблеми. В українських умовах проблема кредитування малого та середнього бізнесу вже не зводиться до традиційного питання «браку доступних ресурсів». Повномасштабна війна змінила саму природу фінансових обмежень для МСБ: погіршила якість застави, підвищила невизначеність грошових потоків, посилила територіальну й галузеву асиметрію ризиків та зробила стандартні банківські підходи до оцінки позичальника значно менш ефективними. Тому предметом наукової уваги має бути не лише обсяг або ціна кредиту, а здатність усієї системи фінансування бізнесу функціонувати в умовах високої нестабільності, коли підприємству потрібен не просто дешевший ресурс, а інституційно інша модель доступу до нього.

Парадокс сучасного стану полягає в тому, що попри явне пожвавлення кредитного ринку, проблема доступу МСБ до фінансування не зникає, а лише змінює форму. За даними НБУ, банки вже три квартали поспіль підвищують рівень схвалення корпоративних кредитних заявок, пом'якшують стандарти кредитування для бізнесу, передусім для МСП, а вимоги до застави для цього сегмента додатково послаблюються [1]. Водночас кредитне проникнення залишається низьким: наприкінці 2025 року співвідношення чистих корпоративних кредитів до ВВП становило лише близько 8,7 %, причому НБУ прямо зазначає, що цей рівень досі нижчий за довоєнний [2]. Отже, позитивна динаміка банківського кредитування ще не означає структурного розв'язання проблеми: система рухається швидше в режимі часткового відновлення, ніж у режимі повноцінної фінансової інклюзії бізнесу.

Ще виразніше цю суперечність демонструє роль державної підтримки. Станом на 10 березня 2026 року від початку дії програми «Доступні кредити 5–7–9 %» український бізнес отримав 139,8 тис. кредитів на 484,5 млрд грн [3]. Сам масштаб програми свідчить, що в умовах війни саме публічно підтримувані механізми стали одним із головних каналів збереження кредитної активності. Проте така ситуація одночасно виявляє і фундаментальну слабкість системи: значна частина ринку продовжує спиратися не на стійко працюючий ринковий механізм фінансування МСБ, а на компенсаційні інструменти, фіскальну підтримку та зовнішнє інституційне підсилення. Іншими словами, війна не просто загострила проблему кредитування малого бізнесу – вона зробила видимою залежність цього сегмента від змішаних, а не суто банківських механізмів фінансування.

Саме в цьому й полягає ключова наукова проблема. В Україні фактично формується нова конфігурація фінансування МСБ, у якій банки, держава, міжнародні партнери та гарантійні інструменти діють одночасно, але не завжди узгоджено. ОЕСД прямо наголошує, що потреби відбудови не можуть бути покриті лише за рахунок державних ресурсів, а субсидії, гарантії й гранти самі по собі не закривають фінансовий розрив для бізнесу; натомість необхідне одночасне розширення небанківських інструментів, зокрема лізингу й факторингу [4]. Тому, для України актуальним є вже не питання окремого вдосконалення тієї чи іншої програми, а проблема формування цілісної архітектури кредитування МСБ, здатної

забезпечити не лише антикризове виживання підприємств, а й їх включення в процеси структурного відновлення та економічної модернізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика кредитування малого та середнього бізнесу в Україні висвітлюється у працях як вітчизняних, так і зарубіжних авторів, проте переважно фрагментарно – через призму окремих банківських інструментів, державних програм або кризових обмежень доступу до фінансування. У вітчизняному дискурсі на увагу заслуговують праці К. Л. Ларіонової та В. П. Танасієнко [5], які аналізують стан кредитування МСБ банківськими установами України в умовах пандемії COVID-19, Г. О. Партин і Х. А. Омелян [6], що зосереджуються на сучасних особливостях і напрямках розвитку кредитування малих і середніх підприємств, а також Т. Ю. Ковтун [7;8], яка розглядає державну фінансову підтримку бізнесу як інструмент його стійкості та відновлення у воєнний час; у новіших роботах Л. Чернишова і М. Грекова [9] акцентують специфіку кредитування МСБ в умовах воєнного стану на прикладі банківської практики, О. В. Крилова, Н. М. Штефан, Н. О. Кравченко, К. Є. Московець [10] аналізують антикризовий ефект програми «Доступні кредити 5–7–9%», а Матусова О., Андрєєва В. [11] пов'язують перспективи кредитування МСБ із цифровізацією банківських процедур та використанням додаткових даних для оцінювання позичальників. У зарубіжній літературі теоретичне підґрунтя дослідження формують праці Т. Beck, A. Demirgüç-Kunt, V. Maksimovic [12], які доводять, що обмежений доступ до фінансування є одним із ключових бар'єрів зростання МСБ, а також роботи A. N. Berger і G. F. Udell [13], де обґрунтовано значення відносинно-орієнтованого кредитування (*relationship lending*), м'якої інформації та організаційної структури банку для кредитної доступності малого бізнесу. Важливими для інтерпретації сучасних трендів є також аналітичні джерела ОЕСД і Світового банку [14], у яких підкреслюється, що після серії глобальних шоків, інфляційного тиску та підвищення невизначеності МСБ стикаються з більш жорсткими умовами фінансування, а в країнах із середнім рівнем доходу саме дрібніші фірми залишаються найбільш кредитно обмеженими; для України ці висновки додатково актуалізуються воєнними викликами, потребами відновлення та необхідністю поглиблення доступу до фінансів. Водночас, попри наявність значного масиву праць, недостатньо розробленим залишається підхід, за якого кредитування МСБ розглядається не ізольовано як банківський, державний чи міжнародний механізм, а як цілісна архітектура взаємодії банків, держави, міжнародних фінансових інституцій, регулятора та підприємницького сектору; саме ця дослідницька лакуна і визначає предметне поле даної статті.

Мета статті полягає в обґрунтуванні трансформації архітектури кредитування малого та середнього бізнесу в Україні в умовах війни та відновлення, виявленні її ключових структурних обмежень та визначенні напрямів формування більш стійкої й адаптивної моделі фінансової підтримки МСБ.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах кредитування малого та середнього бізнесу (МСБ) в Україні доцільно розглядати не як сукупність окремих банківських продуктів, програм пільгового фінансування чи механізмів державної підтримки, а як цілісну архітектуру фінансової взаємодії, що інтегрує банківський сектор, державу, міжнародні фінансові інституції та суб'єктів підприємництва. Такий системний підхід дозволяє перейти від вузького аналізу умов кредиту до ширшого осмислення інституційної конфігурації системи, у якій

визначальне значення мають не тільки вартість ресурсів або формальна наявність програм підтримки, а й якість розподілу ризику, доступність механізмів фінансування, регуляторна узгодженість та адаптивність до кризових шоків.

У довоєнний період архітектура кредитування МСБ в Україні формувалася навколо банківського каналу, з обмеженою роллю альтернативних інструментів та компенсаційною участю держави. Проте повномасштабна війна радикально трансформувала цю конфігурацію, що підтверджується динамікою кредитного портфеля за даними НБУ (табл.1).

Таблиця 1

ДИНАМІКА ЧИСТИХ ГРИВНЕВИХ КРЕДИТІВ МСБ, млрд грн (2025 р.)

Показник	Q1	Q2	Q3	Q4	Зміна р/р
Чисті гривневі кредити МСБ	263	246	268	306	+22,1 %
Частка в портфелі бізнесу	58,0 %	59,0 %	60,2 %	60,8 %	+2,8 п.п.

Джерело: сформовано автором за даними НБУ [2; 15].

Емпіричний аналіз свідчить про нерівномірну, але загалом висхідну динаміку портфеля кредитування МСБ, що відображає поступову адаптацію кредитного ринку до воєнних умов. Відновлення кредитної активності забезпечується насамперед інституційними чинниками – розширенням державних програм підтримки та залученням нових позичальників до банківського фінансування. Водночас це зростання має обмежений характер, оскільки відбувається попри погіршення якості частини кредитного портфеля та збереження стримувальних факторів, зокрема міграції кредитів у категорію непрацюючих.

Погіршення фінансового стану значної частини підприємств, втрата або релокація виробничих активів, територіальна дезорганізація економічної активності, зростання невизначеності грошових потоків та загального ризикового фону зумовили зниження ефективності традиційних банківських механізмів кредитування. Унаслідок цього система кредитної підтримки бізнесу почала зміщуватися у бік змішаних моделей кредитної підтримки, де провідну роль відіграють державні програми («5–7–9 %»), механізми часткової компенсації процентної ставки, гарантійні інструменти та міжнародне фінансове посередництво.

Для оцінки характеру змін доцільно декомпонувати не лише загальні обсяги боргу, а й внутрішні компоненти формування портфеля за сегментами МСБ та інших компаній (рис. 1).

Як видно з рис. 1, у 2020–2025 рр. приріст боргу МСБ був динамічнішим (+22,1 % р/р), ніж у великих компаній. Основним джерелом приросту виступали нові боржники, причому вагомий внесок у цей процес забезпечувала програма «5–7–9 %». Натомість міграція в NPL і повне погашення боргу стримували чистий приріст, особливо у кризові періоди. Це підтверджує змішаний характер кредитного відновлення МСБ в Україні, значною мірою залежний від механізмів державної підтримки. Додаткову інформацію про асиметрію ринку дає розподіл кредитів за розміром і типами позичальників (рис. 2).

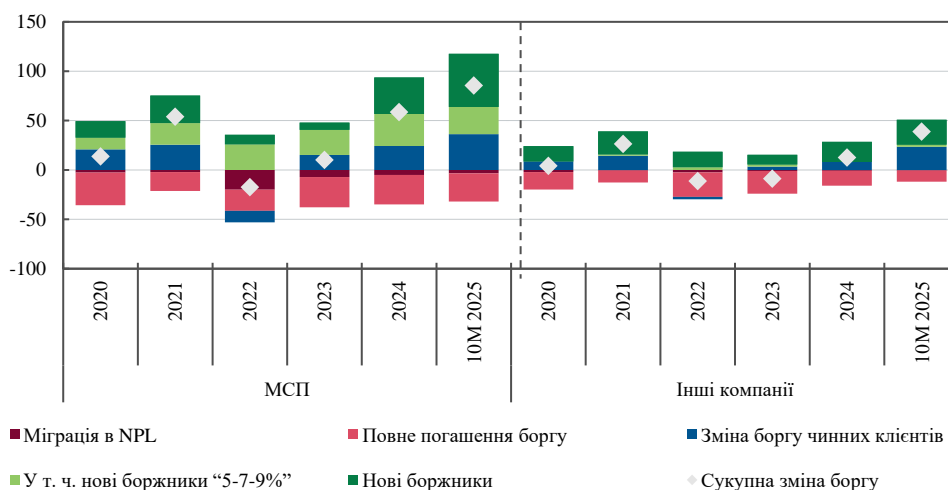

Рис. 1. Декомпозиція працюючих гривневих кредитів бізнесу, млрд грн (2020–2025 рр.)

Джерело: сформовано автором за даними НБУ [2].

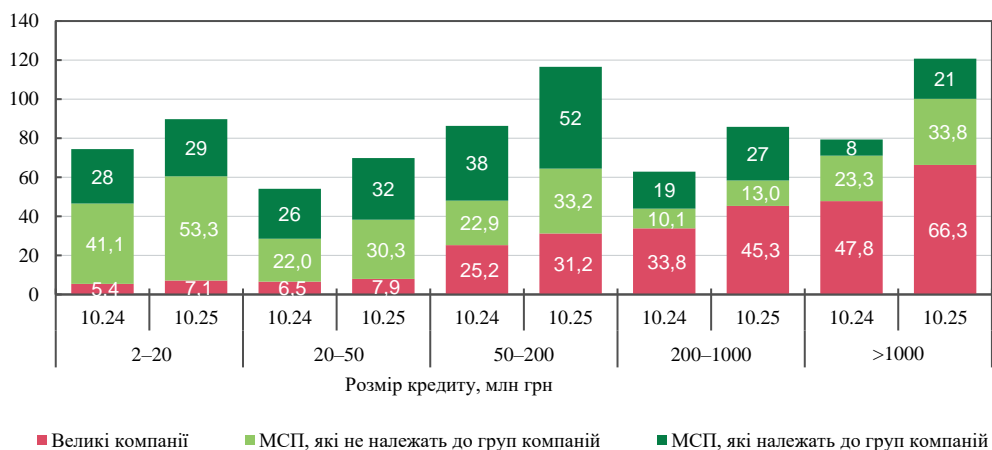

Рис. 2. Структура кредитного портфеля банків України за розмірами кредитів (2024–2025 рр.)

Джерело: сформовано автором за даними НБУ [2].

На рисунку 2 представлено зростання кредитного портфеля у 2024–2025 рр. майже в усіх розмірних сегментах, однак його структура зберігає виражену асиметрію. МСБ відіграють помітну роль у кредитах до 50 млн грн та значною мірою до 200 млн грн, тоді як у сегменті великих позик (понад 200 млн грн) домінують великі компанії. Це має фундаментальне значення для розуміння архітектури кредитування в Україні. З одного боку, спостерігається розширення участі МСБ

у кредитному ринку – їх частка в портфелі зросла до 60,8 % у 4 кв. 2025. З іншого боку, таке розширення не усуває структурного розриву між сегментами. Зокрема малі та середні підприємства інтегровані переважно як отримувачі невеликих і середніх позик для операційних потреб, тоді як доступ до масштабного інвестиційного фінансування (капітальні вкладення, модернізація) для них суттєво звужений. Саме ця диспропорція є проявом інституційної незбалансованості кредитного ринку, коли ринкові механізми не забезпечують рівноцінної конкуренції між бізнес-сегментами. Отже, формальне зростання обсягів фінансування (на 22,1 % р/р) ще не означає подолання глибинних бар'єрів доступу МСБ до кредитних ресурсів, що вимагає не кількісного, а якісного перегляду архітектури.

Поєднання рис. 1 і 2 свідчить, що позитивна динаміка кредитного портфеля значною мірою забезпечується припливом нових позичальників, насамперед у сегменті МСБ. Водночас структурний розподіл кредитів підтверджує збереження нерівноваги між малими, середніми та великими компаніями. Отже, сучасна модель кредитування бізнесу в Україні поєднує поживавлення активності зі стійкою асиметрією доступу до масштабного фінансування.

Відповідно, сучасна модель може бути інтерпретована як подвійна, оскільки вона поєднує відновлення економічної активності із збереженням стійкої структурної нерівноваги. Отже, подальший розвиток потребує не лише розширення обсягів кредитування МСБ, а й трансформації самої архітектури доступу до ресурсів – через посилення гарантій, альтернативних інструментів та селективної підтримки [16].

Таблиця 2

СИГНАЛИ ТА СТРУКТУРНИЙ ЗМІСТ КРЕДИТНОГО ВІДНОВЛЕННЯ МСБ В УКРАЇНІ

Зовнішній ефект	Структурний зміст
Кредитний портфель бізнесу зростає	Позитивна динаміка не означає автоматичного усунення структурної нерівності між МСБ і великим бізнесом, а радше фіксує часткове відновлення ринку на нерівномірній основі
Кількість нових позичальників збільшується	Розширення кредитної бази значною мірою забезпечується не органічною ринковою зрілістю, а інституційно стимульованим входом у кредитування, насамперед дією державних програм спрямованих на здешевлення кредиту
МСП присутні в різних сегментах кредитного ринку	Формальна присутність не тотожна рівноцінному доступу: реальна концентрація МСБ зберігається переважно у малих і середніх за обсягом кредитах
Банки активніше кредитують МСП	Активізація стосується передусім коротших і менш масштабних за обсягом позик, тоді як доступ до великого інвестиційного фінансування залишається для МСБ суттєво обмеженим
Державна підтримка допомагає поживавити ринок	Державна участь компенсує слабкість ринкового механізму, але водночас свідчить, що кредитне відновлення МСБ значною мірою має інституційно підтримуваний, а не самодостатньо ринковий характер
Проблемні чинники не блокують загального зростання портфеля	Міграція в NPL, повне погашення та інші стримувальні фактори не зникають, а лише частково нейтралізуються припливом нових боржників і підтримуваних кредитів

Зовнішній ефект	Структурний зміст
Система кредитування МСП адаптується до воєнних умов	Адаптація відбувається не через подолання ключових бар'єрів, а через перебудову моделі фінансування, у якій дедалі більшу роль відіграють змішані механізми — банки, держава та програми підтримки
Ринок кредитування поступово стабілізується	Стабілізація має вибіркового характеру і не усуває фундаментального розриву між поживленням кредитної активності та реальним розширенням фінансових можливостей МСБ

Джерело: розроблено автором на основі [1-4]

На основі даних, наведених у таблиці 2 – позитивна динаміка кредитування МСБ в Україні не означає повноцінного усунення системних обмежень. Навпаки, за зовнішніми ознаками відновлення простежується глибша суперечність: ринок справді поживляється, але це поживлення значною мірою спирається на інституційно підтримувані механізми та не супроводжується повноцінним подоланням масштабної асиметрії доступу до фінансових ресурсів. Саме тому проблема кредитування МСБ в Україні має розглядатися не лише у площині кількісного розширення портфеля, а як питання трансформації самої архітектури фінансової підтримки бізнесу.

Виявлені емпіричні тенденції свідчать, що проблема кредитування МСБ в Україні має не лише кількісний, а й інституційний характер, що зумовлює необхідність розгляду її крізь призму багаторівневої архітектури фінансової підтримки (рис. 3).

Рис. 3. Архітектура кредитування МСБ в Україні

Джерело: розроблено автором на основі [1-4]

Перший рівень цієї архітектури утворює банківський сектор як основний канал трансформації депозитних та ринкових ресурсів у кредитну підтримку бізнесу. Саме банки виконують ключові функції, зокрема первинну оцінку кредитоспроможності позичальника, структурування кредитних умов, встановлення параметрів забезпечення та несення значної частки ризику неповернення. Водночас воєнні умови суттєво змінили поведінку банківського сектору. Частка схвалених заявок МСБ зросла до 65 % у 2025 р., але це супроводжується пом'якшенням стандартів і залежністю від зовнішніх гарантій, що зменшує чисто ринковий характер кредитування [1; 3].

Другий рівень архітектури представлений державою, яка реалізує комплексну функцію – від регуляторного нагляду до прямої компенсаційної та стабілізаційної підтримки. Саме державні програми кредитної підтримки забезпечують часткове зниження вартості фінансування, розширення доступу для вразливих категорій МСБ та пом'якшення ризиків, неприйнятних для банків у кризових умовах. Центральним елементом цього рівня є програма «Доступні кредити 5–7–9 %», що відіграє системоутворювальну роль у сучасній вітчизняній архітектурі. З моменту запуску у 2020 р. в межах програми було видано 137,4 тис. кредитів на загальну суму 473,4 млрд грн, з яких 81,2 % (383,8 млрд грн) припадає на воєнний період [3]. У 2026 р. динаміка зберігається на високому рівні. Щотижня укладаються сотні нових угод на 2–3 млрд грн із пріоритетним фокусом на переробну промисловість та аграрний сектор, що відповідає стратегічним потребам економічного відновлення. Механізм компенсації 5–7 процентних пунктів при ринкових ставках 20 % (2025 р.) стимулює кредитну активність банків і забезпечує ліквідність МСБ. Водночас редукція ролі держави лише до компенсатора процентної ставки методологічно зводить її реальну функцію у системі кредитування МСБ. Слід зазначити, що роль держави виходить за межі суто компенсаційної. Вона формує інституційні передумови для використання кредитування як інструменту структурної перебудови економіки та післявоєнного відновлення.

Третій рівень архітектури кредитування МСБ формують міжнародні фінансові інституції та донорські механізми, роль яких в українських умовах істотно посилилася. Їхня участь полягає не лише у наданні ресурсів, а й у створенні інструментів гарантування, розподілу ризику та фінансового посередництва, що змінює саму логіку доступу бізнесу до кредиту. Зокрема, Європейський інвестиційний фонд запустив Ukraine Facility Capped Guarantee, у межах якої 150 млн євро гарантії Європейської Комісії мають забезпечити підтримку фінансування українських SME/SME+ на рівні близько 1 млрд євро [18]. Це означає, що міжнародна підтримка виконує не лише ресурсну, а й архітектурну функцію, оскільки знижує ризики для фінансових посередників і розширює межі кредитування МСБ.

Подібну роль відіграють і інструменти IFC. У листопаді 2024 року IFC, DFC та Raiffeisen Bank Ukraine оголосили про запуск risk-sharing facility, розрахованої на підтримку менших бізнесів, передусім в аграрному секторі, обсягом до 50 млн дол. США [4]. У 2025 році IFC також анонсувала нові механізми підсилення приватного сектору, зокрема 350 млн євро BFP guarantee, а також 50 млн євро спільно з OTP Leasing для розширення доступу малих та середніх підприємств (SMEs) і компаній середньої капіталізації (midcaps) до лізингового фінансування [19; 20]. У сукупності це підтверджує, що міжнародні інституції вбудовуються в

українську систему не як зовнішнє доповнення, а як окремий рівень архітектури кредитування, який посилює гарантійну та посередницьку складову фінансової підтримки МСБ.

Четвертий рівень архітектури становлять альтернативні небанківські інструменти фінансування, насамперед лізинг і факторинг, які поступово посилюють свою роль у забезпеченні доступу МСБ до ресурсів. За даними НБУ, у I кварталі 2025 року обсяг факторингових операцій зріс на 9,6 % квартал до кварталу та на 29,2 % рік до року, а обсяг активів, переданих у фінансовий лізинг, становив 5 млрд грн [21]. Надалі ця тенденція зберігалася. У II кварталі 2025 року обсяг операцій фінансового лізингу збільшився на 29 % квартал до кварталу та на 46,8 % рік до року, а в III кварталі – ще на 7 % квартал до кварталу та на 52 % рік до року; НБУ також зазначає, що класичний факторинг зростає уже четвертий квартал поспіль [22]. Отримані результати підтверджують, що альтернативні канали фінансування в Україні справді розширюються, однак поки не набули такої глибини, щоб повноцінно компенсувати обмеження банківського кредитування МСБ. Саме тому їх доцільно розглядати не як заміну банківському каналу, а як необхідний елемент диверсифікації фінансової архітектури.

У більш широкому контексті ця теза узгоджується з висновками OECD, яка наголошує, що для відновлення України недостатньо лише бюджетних ресурсів чи субсидійних механізмів, а розвиток лізингу, факторингу та інших небанківських каналів має стати частиною ширшої стратегії посилення фінансової системи [4]. Тому, зростання альтернативного фінансування в Україні слід оцінювати як позитивний, але ще недостатній зсув у напрямі формування більш збалансованої моделі підтримки МСБ.

Отже, багаторівнева архітектура кредитування МСБ в Україні формується на перетині банківських, державних, міжнародних та альтернативних каналів, де кожен рівень виконує спеціалізовану функцію розподілу ризиків і забезпечення доступу до ресурсів. Водночас фрагментарність взаємодій між рівнями, надмірна залежність від компенсаційних механізмів та недостатній розвиток альтернатив обмежують системну стійкість архітектури, зумовлюючи потребу в її трансформації.

Попри наявність цих рівнів, чинна архітектура не є цілісною, через фрагментарність. Канали, зокрема банківське кредитування, державні програми, міжнародні механізми та альтернативні джерела, функціонують скоріше як паралельні елементи, ніж інтегрована система. Унаслідок цього доступ до ресурсів розподіляється нерівномірно. Стійкі підприємства (стабільні потоки) легше залучають фінансування, тоді як уразливі сегменти МСБ – мікро- та малі з нестабільними доходами чи слабким забезпеченням – залишаються поза підтримкою (частка мікробізнесу в кредитах – лише 12 % портфеля).

Ще одним суттєвим обмеженням, виявленим в процесі дослідження є надмірна залежність від компенсаційної моделі державної участі. Такий формат є виправданим у кризовий період (швидка підтримка активності), але в довгостроковій перспективі він не створює достатніх передумов для формування стійкого ринку фінансування МСБ. Тривале здешевлення кредиту без розвитку гарантійної інфраструктури, цифрової оцінки ризиків та розширення інст

Не менш важливим є й те, що у вітчизняній системі кредитування МСБ недостатньо розвинений сегмент альтернативного фінансування. Хоча у теоретич-

ному дискурсі до нього відносять факторинг (150 млрд грн, +29 %), лізинг (+4–6х до 50 млрд грн), венчур/краудфандинг (~5 млрд грн), P2P (2,8 млрд грн). На практиці вони поки не стали повноцінним компенсатором обмежень банківського кредитування, займаючи лише 10–15 % портфеля (проти 25–30 % у ЄС) [2; 4]. Виявлені тенденції вказують про структурну неповноту фінансової екосистеми МСБ, у якій банківський кредит залишається домінуючим інструментом навіть тоді, коли його доступність істотно звужується під впливом кризових факторів.

Дискусія. Трансформація архітектури кредитування МСБ в Україні має передбачати не лише кількісне розширення програм підтримки, а насамперед якісну перебудову самої моделі фінансової взаємодії. Перспективною є така конфігурація, у якій поєднуюватимуться банківське кредитування, державні інструменти розподілу ризику, міжнародні гарантійні механізми, цифрові підходи до оцінювання позичальників, а також селективна підтримка секторів і підприємств, що мають критичне значення для відновлення економіки. Саме за такого підходу кредитування МСБ може виконувати не лише антикризову, а й структурно-трансформаційну функцію, сприяючи не просто виживанню бізнесу, а його модернізації, інвестиційній активізації та включенню у процеси післявоєнного економічного відновлення.

Висновки. Проведене дослідження дало підстави стверджувати, що в сучасних умовах кредитування малого та середнього бізнесу в Україні доцільно розглядати не лише як сукупність окремих фінансових продуктів чи програм підтримки, а як багаторівневу архітектуру взаємодії банківського сектору, держави, міжнародних фінансових інституцій та суб'єктів підприємництва. Такий підхід дозволяє глибше виявити не лише параметри доступу МСБ до фінансових ресурсів, а й інституційні механізми, через які формується або, навпаки, обмежується кредитна підтримка бізнесу.

Встановлено, що повномасштабна війна суттєво трансформувала середовище кредитування МСБ в Україні, зумовивши зростання кредитних ризиків, погіршення якості забезпечення, посилення невизначеності фінансових потоків підприємств, територіальну та галузеву асиметрію доступу до фінансування. Унаслідок цього традиційна модель переважно ринкового банківського кредитування виявилася недостатньою для забезпечення потреб малого та середнього бізнесу, що спричинило посилення ролі державних компенсаційних програм, гарантійних механізмів та міжнародного фінансового посередництва.

Обґрунтовано, що сучасна архітектура кредитування МСБ в Україні має змішаний характер і формується на перетині кількох каналів: банківського кредитування, державної підтримки, міжнародних інструментів гарантування та окремих альтернативних джерел фінансування. Водночас її функціонування характеризується фрагментарністю, нерівномірністю доступу різних груп підприємств до кредитних ресурсів, недостатньою узгодженістю між окремими інституційними елементами та високою залежністю від компенсаційної моделі підтримки. Це обмежує здатність системи виконувати не лише стабілізаційну, а й довгострокову структурно-розвивальну функцію.

Доведено, що одним із ключових обмежень чинної моделі є переважання короткострокової антикризової логіки над формуванням стійкої фінансової екосистеми для МСБ. Домінування механізмів здешевлення кредиту, за недостатнього розвитку гарантійної інфраструктури, цифрових моделей оцінювання

позичальників та альтернативних каналів фінансування, знижує адаптивність системи та не забезпечує належних умов для повноцінного включення МСБ у процесі післявоєнного відновлення.

У зв'язку з цим перспективним напрямом трансформації архітектури кредитування МСБ в Україні має стати перехід до більш збалансованої моделі, що поєднуватиме банківські ресурси, державні інструменти розподілу ризику, міжнародні гарантійні механізми, цифровізацію процедур кредитного оцінювання та селективну підтримку підприємств і секторів, критично важливих для економічного відновлення. Саме така конфігурація дасть змогу перетворити кредитування МСБ із переважно антикризового інструменту на один із ключових механізмів модернізації, підвищення резильєнтності та структурної перебудови національної економіки.

Література

1. Національний банк України. Результати опитування про умови банківського кредитування. 2026. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-y-dali-planuyut-naroschuvati-kredituvannya--rezultati-opituvannya-pro-umovi-bankivskogo-kredituvannya> (дата звернення: 30.03.2026)
2. Національний банк України. Огляд банківського сектору : лютий 2025 р. 2025. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2025-02.pdf
3. Міністерство економіки України. Доступні кредити «5–7–9 %»: щотижнева статистика. 2026. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/93b3c1e8-c9af-4ba3-9a25-43ea5b39efd3> (дата звернення: 30.03.2026)
4. OECD. (2024). Access to financing for small and medium enterprises in Ukraine. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/07/access-to-financing-for-small-and-medium-enterprises-in-ukraine.pdf> (дата звернення: 30.03.2026)
5. Ларіонова К. Л., Танасієнко В. П. Аналіз стану кредитування малого та середнього бізнесу банківськими установами України в умовах пандемії COVID-19. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. № 5(1). С. 42–46. DOI: [https://www.doi.org/10.31891/2307-5740-2021-298-5\(1\)](https://www.doi.org/10.31891/2307-5740-2021-298-5(1))
6. Партин Г. О., Омелян Х. А. Кредитування діяльності малих і середніх підприємств в Україні: сучасні особливості та шляхи розвитку. *Ефективна економіка*. 2022. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.2.72>
7. Ковтун Т. Ю. Державна фінансова підтримка для стійкості та відновлення бізнесу у воєнний час. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. Т. 33 (72), № 6. С. 102–107. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.6/16>
8. Грищенко І. М., Ковтун Т. Ю. Державна підтримка бізнесу у воєнний час. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. Т. 33 (72), № 2. С. 29–34. DOI: <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2022.2/06>
9. Чернишова Л., Грекова М. Особливості кредитування малого та середнього бізнесу АТ «Ошадбанк» в умовах дії воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-69>
10. Крилова О. В., Штефан Н. М., Кравченко Н. О., Московець К. Є. Ефективність державної підтримки українського бізнесу в умовах економічної нестабільності. *Економічний вісник Дніпровської політехніки*. 2025. № 3 (91). С. 102–110. DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdut/91.102>
11. Матусова О., Андреева В. Диджиталізація кредитування малого та середнього бізнесу. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2022. № 1. С. 118–131. DOI: [https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2022\(141\)09](https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2022(141)09)

12. Beck T., Demirgüç-Kunt A., Maksimovic V. (2006). Small and medium-size enterprises: Access to finance as a growth constraint. *Journal of Banking & Finance*. Vol. 30, № 11. P. 2931–2943.
13. Berger A. N., Udell G. F. (2002). Small business credit availability and relationship lending: The importance of bank organisational structure. *The Economic Journal*. Vol. 112, № 477. P. F32–F53.
14. OECD. (2024). Financing SMEs and Entrepreneurs 2024: An OECD Scoreboard. Paris: *OECD Publishing*. URL: https://www.oecd.org/en/publications/financing-smes-and-entrepreneurs-2024_fa521246-en.html
15. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність : червень 2025 р. 2025. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2025-H1.pdf
16. Center for Economic Strategy. (2024). Access to financing for small and medium enterprises in Ukraine. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/07/access-to-financing-for-small-and-medium-enterprises-in-ukraine.pdf>
- Кабінет Міністрів України. Уряд схвалив Стратегію розвитку малого та середнього бізнесу до 2027 року та операційний план заходів на 2024–2027 роки. 2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-skhvalyv-stratehiu-rozvytku-maloho-ta-serednoho-biznesu-do-2027-roku-ta-operatsiyniy-plan-zakhodiv-na-2024-2027-roku> (дата звернення: 30.03.2026)
17. World Bank. (2024). *Ukraine Credit Guarantee Scheme Report : June 2024*. URL: <https://enterprise.gov.ie/en/publications/publication-files/ukraine-credit-guarantee-scheme-june-2024.pdf>
18. НАБУ. Кредитування малого та середнього бізнесу: як змінюються умови у 2025. 2025. URL: <https://nabu.ua/ua/kredituvannya-malogo-ta-serednoho-biznesu-yak-zminyuyutsya-umovi-u-2025.html> (дата звернення: 30.03.2026)
19. GrantMarket. Доступний фінансовий лізинг 5-7-9 % для ММСБ. 2024. URL: <https://grant.market/opp/frp-leasing> (дата звернення: 30.03.2026)
20. LIGA.BIZ. Як українські банки готові фінансувати факторингові угоди. 2025. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/240700_grosh-tut--zaraz-yak-ukransk-banki-gotov-finansuvati-factoringov-ugodi (дата звернення: 30.03.2026)
21. Національний банк України. Статистика фінансового сектору. 2026. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial> (дата звернення: 30.03.2026)

References

1. National Bank of Ukraine. (2026). *Results of the bank lending conditions survey*. Retrieved March 30, 2026, from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-y-dali-planuyut-naroschuvati-kredituvannya--rezultati-opituvannya-pro-umovi-bankivskogo-kredituvannya>
2. National Bank of Ukraine. (2025). Banking sector review: February 2025. Retrieved from https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2025-02.pdf
3. Ministry of Economy of Ukraine. (2026). Affordable loans «5–7–9 %» : Weekly statistics. Retrieved March 30, 2026, from <https://me.gov.ua/News/Detail/93b3c1e8-c9af-4ba3-9a25-43ea5b39efd3>
4. OECD. (2024). *Access to financing for small and medium enterprises in Ukraine*. Retrieved March 30, 2026, from <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/07/access-to-financing-for-small-and-medium-enterprises-in-ukraine.pdf>
5. Larionova, K. L., & Tanasienko, V. P. (2021). *Analysis of lending to small and medium-sized enterprises by Ukrainian banks under COVID-19 conditions*. Bulletin of Khmelnytskyi National University, №5(1), pp. 42–46. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-298-5\(1\)](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-298-5(1))
6. Partyn, H. O., & Omelian, Kh. A. (2022). *Lending to small and medium-sized enterprises in Ukraine: Current features and development prospects*. Efficient Economy, 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.2.72>

7. Kovtun, T. Yu. (2022). *State financial support for business resilience and recovery during wartime*. *Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Public Administration*, 33(72), № 6, pp. 102–107. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.6/16>
8. Hryshchenko, I. M., & Kovtun, T. Yu. (2022). *State support for business during wartime*. *Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Public Administration*, 33(72), 2, 29–34. DOI: <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2022.2/06>
9. Chernyshova, L., & Hrekova, M. (2023). *Features of SME lending at Oschadbank under martial law*. *Economy and Society*, 55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-69>
10. Krylova, O. V., Shtefan, N. M., Kravchenko, N. O., & Moskovets, K. Ye. (2025). *Effectiveness of state support for Ukrainian business under economic instability*. *Economic Bulletin of Dnipro University of Technology*, 3(91), 102–110. DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdut/91.102>
11. Matusova, O., & Andrieieva, V. (2022). *Digitalization of SME lending*. *Bulletin of Kyiv National University of Trade and Economics*, № 1, pp. 118–131. DOI: [https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2022\(141\)09](https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2022(141)09)
12. Beck, T., Demirgüç-Kunt, A., & Maksimovic, V. (2006). *Small and medium-size enterprises: Access to finance as a growth constraint*. *Journal of Banking & Finance*, № 30(11), pp. 2931–2943.
13. Berger, A. N., & Udell, G. F. (2002). *Small business credit availability and relationship lending: The importance of bank organisational structure*. *The Economic Journal*, № 112(477), p. F32–F53.
14. OECD. (2024). *Financing SMEs and Entrepreneurs 2024: An OECD Scoreboard*. Paris: OECD Publishing. Retrieved from https://www.oecd.org/en/publications/financing-smes-and-entrepreneurs-2024_fa521246-en.html
15. National Bank of Ukraine. (2025). *Financial stability report: June 2025*. Retrieved from https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2025-H1.pdf
16. Center for Economic Strategy. (2024). *Access to financing for small and medium enterprises in Ukraine*. Retrieved from <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/07/access-to-financing-for-small-and-medium-enterprises-in-ukraine.pdf>
17. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024). *Strategy for the development of small and medium-sized enterprises until 2027 and action plan for 2024–2027*. Retrieved March 30, 2026, from <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-skhvalyv-stratehiu-rozvytku-maloho-ta-serednoho-biznesu-do-2027-roku-ta-operatsiinyi-plan-zakhodiv-na-2024-2027-roky>
18. World Bank. (2024). *Ukraine Credit Guarantee Scheme Report: June 2024*. Retrieved from <https://enterprise.gov.ie/en/publications/publication-files/ukraine-credit-guarantee-scheme-june-2024.pdf>
19. NABU. (2025). *SME lending: Changes in conditions in 2025*. Retrieved March 30, 2026, from <https://nabu.ua/ua/kredituvannya-malogo-ta-serednogo-biznesu-yak-zminyuyutsya-umovi-u-2025.html>
20. GrantMarket. (2024). *Affordable financial leasing 5–7–9 % for MSMEs*. Retrieved March 30, 2026, from <https://grant.market/opp/frp-leasing>
21. LIGA.BIZ. (2025). *How Ukrainian banks are ready to finance factoring transactions*. Retrieved March 30, 2026, from https://biz.ligazakon.net/analitycs/240700_grosh-tut--zaraz-yak-ukransk-banki-gotov-fnansuvati-faktoringov-ugodi
22. National Bank of Ukraine. (2026). *Financial sector statistics*. Retrieved March 30, 2026, from <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial>

Стаття надійшла 29.10.2025; прийнята до друку 21.03.2026 року